

KS. RYSZARD KAMIŃSKI

FUNKCJE TRADYCYJNE I NOWE PARAFII TERYTORIALNEJ

Parafia przeszła długą drogę historycznych przeobrażeń, przyjmując kształt, z jakim spotykamy się dzisiaj. Obecne próby przystosowania parafii do potrzeb współczesnych są jakby kontynuacją jej ewolucji historycznej. W tym poszukiwaniu adekwatności duszpasterskiej parafii chodzi nie tylko o rewizję stosowania tzw. zasady parafialnej¹ i stylu zarządzania parafią², o dowartościowanie w instytucji parafialnej elementu wspólnotowego³ i aktywizację apostołską laikatu⁴, ale także o refleksję nad funkcjonowaniem parafii współczesnej ze szczególnym wyakcentowaniem funkcji związanych ze specyficznymi potrzebami obecnych czasów.

Funkcjonowaniu parafii współczesnej poświęcono wiele miejsca w dyskusji osta-

¹ Zob. A. Mazzoleni. *Le strutture comunitaire della nuova parrocchia*. Roma 1973 s. 10-54; O. Nell-Breuning. *Pfarrgemeinde, Pfarrfamilie, Pfarrprinzip*. TTZ 56:1974 s. 257-262; K. Rahner. *Friedliche Erwägungen zur Pfarrprinzip*. Schriften II 299-334; H. Schuster. *Pfarrprinzip*. Diak 1:1966 s. 357-358.

² Zob. Z. Jónaczyk. *O nowy styl kierowania parafią*. PzST 2:1978 s. 111-120; J. Mariański. *Kapłan jako kierownik wspólnoty parafialnej*. W: *Osobowość kapłańska*. Pod red. J. Majki. Wrocław 1976 s. 229-237.

³ Zob. H. Wieh. *Das Gemeindeverständnis des Konzils und der Synode*. W: *Kirche von unten. Alternative Gemeinden*. Hg. H. Frankemölle. München-Mainz 1981 s. 62-77; Mazzoleni, jw. s. 552-26; F. Klostermann. *Wie wird unsere Pfarrei eine Gemeinde?* Wien-Freiburg-Basel 1979 s. 171-188; S. B. Clark. *Building Christian Communities — Strategy for Renewing the Church*. Notre Dame 1972; E. Leuninger. *Die missionarische Pfarrei und ihre Leitung. Pastoralgeschichtliche und pastoraltheologische Reflexionen*. Limburg 1980.

⁴ Zob. E. Weron. *Laikat i apostołstwo*. Paryż 1973 s. 87-120; B. Brzuszek. *Zobowiązanie wiernych świeckich do apostołstwa*. CT 42:1972 fasc. 3 s. 57-74.

tnich dziesiątków lat⁵. Wskazywano na niedomogi parafii i podkreślano potrzebę dostosowania parafii do potrzeb współczesnych. Powołując się na rezultaty badań, pytano o skuteczność duszpasterską parafii i wskazywano na potrzebę restrukturyzacji parafii i odnowę dotychczasowych jej funkcji. Podkreślano, że na parafii spoczywa wielki ciężar odpowiedzialności za realizację duszpasterstwa, a z drugiej strony wskazywano na jej dysfunkcjonalność, i to na wielu odcinkach życia. Dyskusja ta wskazywała, że formacja religijna przekazywana przez dotychczasową parafię nie jest dostateczna, aby skutecznie opierać się naciskom indyferentyzmu i laicyzacji. Parafia spełnia funkcję wychowawczą tylko na przestrzeni krótkiego okresu życia wobec dzieci i młodzieży. Wierni nadal często traktują liturgię jako ceremonie, w których należy uczestniczyć dla spełnienia obowiązku, ale które nie mają wpływu na ich życie osobiste i rozwój wiary⁶.

Podkreślano również, że współczesna parafia często nie jest wspólnotą miłości. Między poszczególnymi parafianami i rodzinami tej samej parafii rzadko spotyka się ducha nadprzyrodzonej miłości, który byłby znakiem dla niechrześcijan i osób dystansujących się od Kościoła. Zbyt mało jest w parafii relacji międzyosobowych, które wychodziłyby poza zwykłe relacje porządku formalno-kancelaryjnego.

Sytuacja ta, jak się wydaje, jest dostatecznym motywem świadczącym o potrzebie refleksji nad funkcjami parafii współczesnej, poszukującej wciąż adekwatności duszpasterskiej w nowych warunkach.

Przez funkcję parafii będziemy rozumieć zespół zadań umożliwiających z jednej strony realizację celów parafii, a z drugiej strony zaspokojenie potrzeb jej członków. Wydaje się, że takie ujęcie funkcji parafii jest uzasadnione w świetle adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi*, gdzie jest mowa, że działanie pastoralne nie byłoby pełne, gdyby uwzględniało tylko wymogi normatywne, a pomijało konkretne potrzeby ludzi⁷.

1. PRZEMIANY SPOŁECZNE I EKLEZJALNE A FUNKCJE WSPÓLCZESNEJ PARAFII

Mówiąc o działalności duszpasterskiej parafii, w tym także o funkcjach parafii,

⁵ R. Metz w dyskusji tej wyróżnia dwa nurty jednocześnie występujące, ale pozostające w kontrowersji: nurt kryzysu i negacji parafii, który zarysował się po Soborze Watykańskim II, praktycznie po 1966 r., oraz nurt klasyczny parafii, ukształtowany w latach pięćdziesiątych, który trwa dotąd. Akcentuje on potrzebę i trwałość parafii z całą jej wielowiekową tradycją, historycznie i cywilizacyjnie uwarunkowaną (*La paroisse en France à l'époque moderne et contemporaine*. RHEF 65:1975 n. 166 s. 5).

⁶ M a z z o l e n i, jw. s. 56-59.

⁷ Adhortacja stwierdza, że „ewangelizacja nie będzie pełna bez brania pod uwagę wzajemnego odniesienia, jakie ustawicznie zachodzi między Ewangelią a konkretnym, osobistym i społecznym życiem człowieka (nr 29 — cyt za: WDP 45:1976 nr 9-10 s. 270).

należy z jednej strony uwzględnić integralne posłannictwo ewangeliczne, a z drugiej rzeczywistość społeczno-religijną, wciąż ewoluującą i domagającą się adekwatnej odpowiedzi Kościoła. Wynika stąd, że mimo niezmienności mandatu Chrystusa istnieje konieczność przystosowania funkcji parafii do konkretnych warunków, gdyż inaczej przedstawia się działalność parafii w społeczności tradycyjnej, a inaczej w społeczeństwie industrialnym.

a) *Przemiany społeczne*

Odnotowuje się wiele przejawów mówiących o zmianie kontekstu społecznego, w którym funkcjonuje parafia współczesna. Dawniej parafia nie była strukturą ściśle religijną, ale stanowiła integralną część wspólnoty lokalnej i nakładała się na nią. Dzięki sprzyjającym warunkom parafia pełniła funkcje uzupełniające, zwane wtórnymi albo ekstensywnymi, a przynależność do parafii opierała się na mikrostrukturach społeczności lokalnej⁸.

W cywilizacji industrialnej sytuacja zmieniła się. Wynalazki techniczne i rozwój przemysłu doprowadziły do rozbicia dawnej struktury społecznej. Procesy te wzmogły jednocześnie tendencję do specjalizacji i segmentalizacji życia społecznego. Migracje ludności, przemiany w strukturze społeczno-zawodowej, pluralizm społeczno-kulturowy oraz specjalizacja w zakresie pełnionych funkcji przez różne struktury społeczne — prowadzą do rozkładu społeczności lokalnej, a tym samym do „atomizacji” środowiska parafialnego⁹.

W nowej sytuacji tendencją dominującą staje się stopniowe zmniejszanie wpływu religii na życie społeczne i wzrost autonomii społeczeństwa wobec instytucji kościelnych. W okresie przedindustrialnym wiele społeczności świeckich spełniało pośrednio funkcje religijne, instytucje zaś kościelne przyjmowały niektóre funkcje pozareligijne. Zadania, które dawniej były powierzane instytucjom religijnym, obecnie są spełniane przez instytucje świeckie¹⁰. Parafia utraciła niektóre funkcje na rzecz instytucji świeckich¹¹. Nie stanowi ona już dzisiaj centrum zamkniętej wspólnoty lokalnej, w której dokonywało się całe życie jednostek, ale jest instytucją społeczno-religijną, działającą obok wielu innych instytucji.

Parafia została pozbawiona także mikrostruktur, poprzez które wierni uczyli się

⁸ W. P i w o w a r s k i. *Problemy duszpasterskie w strefie urbanizacji*. PP 1982 nr 3 s. 26.

⁹ Tamże.

¹⁰ Straty funkcjonalne, będące przejawem ewakuacji instytucji religijnych z różnych sfer życia, są szczególnie widoczne w roli księdza w dzisiejszym społeczeństwie. Jego faktyczny autorytet zależy bardziej od cech osobowościowych niż od rangi autorytetu urzędowego. W społeczności lokalnej jest wiele spraw załatwianych bez jego udziału (zob. J. M a r i a n s k i. *Kościół w społeczeństwie przemysłowym*. Warszawa 1983).

¹¹ Zob. L. H o f f m a n n. *Von der sacralen zur säkularen Gesellschaft*. W: *Probleme der Entsakralisierung*. München 1970 s. 50-54.

nowych ról i rozwijali poczucie przynależności religijnej. Pozostała przy parafii rodzi-
na coraz bardziej ograniczała się do własnych preferencji. Wytwarza się „próżnia
społeczna” pomiędzy parafianinem a parafią oraz brak interakcji w płaszczyźnie re-
ligijnej między parafianami¹².

Sytuacja ta zmusza parafię do odnowy tradycyjnych funkcji oraz realizacji funk-
cji nowych, będących odpowiedzią parafii na potrzeby naszych czasów.

b) Przemiany eklezjalne

Potrzeba refleksji nad funkcjami parafii wypływa również ze zmian, jakie doko-
nały się w eklezjologii i w spojrzeniu na parafię.

Koncepcja parafii związana jest ze sposobem pojmowania Kościoła. Można mó-
wić o parafii w teologicznym znaczeniu, o ile w niej i przez nią istnieje i działa die-
cezja i Kościół powszechny. Stąd podstawą refleksji nad parafią jest adekwatne uję-
cie Kościoła¹³. Jeżeli eklezjologia przeakcentowuje aspekt hierarchiczno-instytucjo-
nalny Kościoła — jak było w przeszłości — wówczas wyłania się z niej koncepcja
parafii jurydyczna i zbiurokratyzowana. Taki profil miała parafia w wiekach prze-
szłych, doprowadzając do sygnalizowanego w wielu krajach obecnego kryzysu. Po-
dobnie nieadekwatna byłaby eklezjologia oparta jedynie na charyzmatach.

Sobór Watykański II otworzył eklezjologię na potrzeby obecnych czasów. Doku-
menty soborowe przedstawiły w nowy sposób teologiczne spojrzenie na Kościół¹⁴,
eksponując teologię Kościoła lokalnego¹⁵ oraz wspólnotowy wymiar parafii¹⁶.

Na parafię można patrzeć z podwójnego punktu widzenia. Można widzieć w niej
tylko instytucję wyrosłą z potrzeb ewangelizowania nowych środowisk, mającą wielo-
wiekową historię i ukształtowaną własną strukturę. Jest to spojrzenie zewnętrzne.
Przy takim spojrzeniu widzi się przede wszystkim interesy organizacyjne i instytucjo-
nalne. Ten wymiar instytucjonalno-organizacyjny jest tylko fragmentem życia pa-
rafii.

¹² Piwowarski, jw. s. 26-27.

¹³ Mazzoleni, jw. s. 64; H. Wieh. *Konzil und Gemeinde. Eine systematisch-theologische Unter-
suchung zum Gemeindeverständnis des Zweiten Vatikanischen Konzils in pastoraler Absicht*. Frankfurt
am Main 1978 s. 208.

¹⁴ Zob. J. C. Groot. *Nowa definicja Kościoła Powszechnego*. NOK s. 13-15; R. Łukaszyk.
Pojęcie Kościoła jako ludu Bożego w eklezjologii Vaticanum II. RTK 16:1969 z. 2 s. 41-42, 50-61.

¹⁵ Zob. A. Tassarolo. *La pastorale della Chiesa locale*. W: *La Chiesa locale*. Ed A. Tassarolo.
Bologna 1970 s. 293-321; C. Riva. *Aspetti teologici della Chiesa locale*. „Studi pastorali” 1969 nr 3 s. 229-
-241.

¹⁶ Zob. A. Mazzoleni. *La parrocchia mistero di Cristo e della Chiesa*. Napoli 1969 s. 33;
E. Leuninger. *Die missionarische Pfarrei. Theologische Forderung und pastorale Notwendigkeit*.
Limburg 1981 s. 42-48; J. Charytański. *Parafia — wspólnota przekazu wiary i życia chrześcijańskiego*.
W: *Ewangelizacja*. Pod red. J. Kruciny. Wrocław 1980 s. 209-215; Wieh. *Konzil und Gemeinde* s. 223-228.

Na drugim krańcu znajdują się ci, którzy sprowadzają parafię wyłącznie do wymiaru charyzmatycznego i wyakcentowują w niej elementy tworzące wspólnotę: Duch Święty, słowo Boże, sakramenty, wiarę i miłość¹⁷. Przy takim spojrzeniu następuje zawężenie instytucjonalnego aspektu parafii.

Oba spojrzenia na parafię są skrajne i jednostronne. Aby określić, czym jest parafia, należy w niej wyodrębnić dwa elementy, które łączą się ze sobą, tworząc jedną rzeczywistość parafialną. Jednym z nich jest element instytucjonalno-organizacyjny, zwany także widzialnym, dzięki któremu parafia jest rzeczywistością uchwytną, konkretną, posiadającą własną historię, włączoną w dzieje diecezji, poszczególnych miast, dzielnic czy wsi oraz podległą prawom rozwoju¹⁸.

Druga płaszczyzna parafii, wspólnotowa, zwana także niewidzialną i wewnętrzną, sprawia, że parafia jest wspólnotą wiary, kultu i miłości¹⁹. Parafia od wewnątrz to Chrystus, Duch Święty oraz całe życie łaski i miłości. Sens parafii, jej żywotność i rozwój zależy od zjednoczenia z Chrystusem i od rozwoju elementu wspólnotowego.

Obie opisane płaszczyzny, wewnętrzna i zewnętrzna, wspólnotowa i instytucjonalno-organizacyjna łączą się ze sobą, tworząc jedną całość w ten sposób, że element wewnętrzny kształtuje i niejako przemienia całą rzeczywistość parafialną. Oba czynniki są jakby stopione ze sobą, chociaż zachowują teoretyczną odrębność.

Soborowe ujęcie Kościoła — i w konsekwencji także parafii — jest ujęciem nowym, teologicznym, pozbawionym wcześniejszych jednostronności. To nowe ujęcie uwydatnia mocno rzeczywistość wspólnotową i sprzyja odnowie parafii²⁰. Parafia została uznana nie tylko za prawnie opisaną instytucję, ale także za wspólnotę wiary, kultu i miłości. Sobór wyculił wszystkich na pogłębiającą się świadomość wspólnotową. W kontekście nauki soborowej wspólnotowość ukazuje się jako postulat względem parafii, która — jak wiemy — często dziś nie jest wspólnotą religijną w znaczeniu socjologicznym.

2. FUNKCJE TRADYCYJNE PARAFII

Z racji podwójnego wymiaru parafii (jest instytucją i wspólnotą) oraz ze względu na jej pewną samodzielność, a z drugiej strony konstytutywną zależność i ukierun-

¹⁷ Por. W. Grana t. *Parafia w mistycznym organizmie Kościoła* mps s. 6 (w druku).

¹⁸ Parafię od zewnątrz stanowią prawa parafii, obowiązki i przywileje proboszcza, określone terytorium i wierni. W tej części widzialnej mamy hierarchię i inne elementy spostrzegalne, jak: sakramenty św., msza św., substrukury parafialne i wszelkie widzialne przejawy kultury religijnej (zob. J. Kruc i n a. *Podstawowe funkcje parafii*. W: *Dei Virtus*. Pod red. J. Kruciny. Wrocław 1974 s. 38).

¹⁹ Wie h. *Konzil und Gemeinde* s. 212; W. Kasper. *Elemente zu einer Theologie der Gemeinde*. W: J. Möller, H. Kohlenberger. *Virtus politica. Festgabe A. Hufnagel*. Stuttgart-Bad Cahnstat 1974 s. 39 nn.

²⁰ Wie h. *Konzil und Gemeinde* s. 207-208.

kowanie na diecezję i Kościół powszechny (zob. KK 26; DA 10) określenie funkcji parafii jest bardziej skomplikowane aniżeli jakiejś instytucji świeckiej.

Wśród funkcji tradycyjnych można wyodrębnić funkcje podstawowe i uzupełniające.

a) *Funkcje podstawowe parafii*

Podstawowe funkcje parafii²¹ okazują się nie podważone przez żaden proces przemian. Ich realizacja stanowi naczelne zadanie każdej parafii katolickiej. Zmierzają one bezpośrednio do osiągnięcia celów parafii. Dzięki nim Kościół jako integracja Boga i ludzi staje się w parafii rzeczywistością uchwytą²².

Dokumenty soborowe dopuszczają, aby parafia, w której można odnaleźć wszystkie istotne przymioty Kościoła lokalnego (biskup lub jego reprezentant, Eucharystia i względnie stała obecność ludzi — zob. KL 42; KK 26), mogła być określana pojęciem „Kościół Boży”. W odróżnieniu jednak od diecezji czyni to Sobór nie w formie bezpośredniej, ale pośredniej, mówiąc: prezbiterzy „tak powinni przewodzić i służyć swej lokalnej wspólnotie, żeby mogła ona być godnie nazwana tym imieniem, którym jeden i cały lud Boży jest oznaczony, to znaczy imieniem Kościoła Bożego” (KK 28). Wynika z tego, że wiele cech teologicznych²³ i funkcji Kościoła dotyczy w jakiś sposób także parafii²⁴. Zdaniem F. X. Arnolda wszystko, co jest typowe dla Kościoła powszechnego i diecezji na zasadzie uczestniczenia, przechodzi i na parafię, ponieważ parafia jest odbiciem Kościoła²⁵. Stąd funkcja przepowiadania słowa, funkcja liturgiczna i funkcja miłości są podstawowymi funkcjami urzeczywistniania się Kościoła i parafii. Na wszystkich płaszczyznach istnienia Kościoła (Kościół powszechny, partykularny i wspólnota lokalna) przepowiadanie słowa Bożego, sprawowanie liturgii i diakonia chrześcijańska są przedstawione jako funkcje podstawowe (zob. KK 26; DK 5-6; DB 30; DM 15). Wyłoniły się one z dokumentów soborowych, a w dyskusji posoborowej zostały pogłębione i ukazane jako główne funkcje parafii²⁶. Wszystkie są ze sobą powiązane, warunkują się wzajemnie i są ze sobą zespolone w Duchu Świętym²⁷. Nie można ich rozdzielać przy określaniu natury wspólno-

²¹ Krucina, jw. s. 37.

²² K. R a h n e r. *Die Grundfunktionen der Kirche*. HPT I L33 nn.

²³ Por. L. R o o s. *Begriff und Gestalt der kirchlichen Gemeinde*. LS 27: 1976 s. 302 nn.; H. R o s s i. *Die Kirche als personale Gemeinschaft. Der komunitäre Charakter der Kirche nach dem Dokumenten und Akten des Zweiten Vatikanischen Konzils*. Köln 1977 s. 90-112; W i e h. *Konzil und Gemeinde* s. 214.

²⁴ Por. K a s p e r, jw. s. 39 nn.; W i e h. *Konzil und Gemeinde* s. 212.

²⁵ W i e h. *Konzil und Gemeinde* s. 216-217.

²⁶ Tamże.

²⁷ K. L e h m a n n. *Was ist eine christliche Gemeinde?* IKZ 1: 1972 s. 495 nn.; W i e h. *Konzil und Gemeinde* s. 142 nn.

ty chrześcijańskiej²⁸. Sposób realizowania tych funkcji jest ważny z punktu widzenia rozwoju parafii.

F u n k c j a n a u c z a n i a. Przez przepowiadanie słowa Bożego wierzący gromadzą się w Duchu Świętym, stając się ludem Bożym. W słowie Pisma św., w Tradycji, w sakramentach i w świadectwie innych wspólnot spotykają się trwałe zbawcze działania Boga w stosunku do człowieka. Dlatego nauczanie stanowi początek budowania chrześcijańskiej wspólnoty. Ten fakt staje się szczególnie widoczny przy powstawaniu nowych parafii, zwłaszcza misyjnych (zob. KK 17; DK 4; DM 15).

Jak każdy chrześcijanin obowiązany jest darowaną wiarę dalej przekazywać, tak samo cała parafia wezwana jest do misyjnego przepowiadania i świadectwa wiary. Ten duch apostołski kieruje się nie tylko na dalekie kraje i kontynenty, ale na „teren misyjny” znajdujący się we własnej parafii. Także w obrębie parafii są wątpiący oraz ci, którzy oddalili się od Kościoła albo utracili wiarę. Oni są także powierzeni apostołskiej trosce parafii (zob. KK 31; 33; DA 6; DB 30).

W ramach funkcji nauczania są różne formy głoszenia orędzia zbawienia (KL 24; 35; 52; 56). W poszczególnych okresach podkreśla się te formy, które odpowiadają danym czasom. Był okres, kiedy akcentowano kazania katechetyczne i apologetyczne, a nauczanie miało charakter moralizatorski i improwizujący. Obecnie w kontekście dechrystianizacji, selektywnej religijności i racjonalizmu wydaje się, że zadania ewangelizacyjne parafii są podobne do tych, jakie miały wspólnoty Kościoła pierwotnego, a mianowicie: kłaść fundamenty wiary jako akceptacji osoby Chrystusa, a nie wyłącznie prawd religijnych²⁹.

F u n k c j a l i t u r g i c z n a. Spotkanie człowieka z Chrystusem dokonuje się w parafii nie tylko za pośrednictwem prawdy objawionej, ale także poprzez kult, który jest odpowiedzią człowieka na prawdę Bożą, wyrazem jego oddania Bogu. *Konstytucja o liturgii* mówi, że cała działalność Kościoła zmierza do liturgii, a w liturgii, szczególnie w Eucharystii, dokonuje się dzieło naszego zbawienia.

W dokumentach soborowych zostało ukazane centralne miejsce sprawowania Eucharystii w życiu parafii. *Konstytucja o liturgii* podkreśla ważną funkcję mszy św. w życiu wspólnoty parafialnej (KL 42), a w *Dekrecie o posłudze i życiu kapłanów* zostały wymienione sakramenty i cała liturgia — jako źródło i szczyt życia parafii (DK 5)³⁰.

F u n k c j a m i ł o ś c i. Funkcja miłości jest istotną funkcją parafii jako społeczności i poszczególnych jej członków. W ścisłej łączności z dwiema innymi funkcjami miłości braterskiej aktualizuje powstanie konkretnych wspólnot, zwanych *koinonia in Christo*.

²⁸ Zob. Th. M a a s - E w e r d. *Liturgie und Pfarrei*. Paderborn 1969 s. 361-367; H. F i s c h e r u. a. *Die Gemeinde*. Mainz 1970 s. 45.

²⁹ R. K a m i ń s k i. *Ewangelizacja w parafii*. CzST 4:1976 s. 110.

³⁰ W i e h. *Konzil und Gemeinde* s. 217.

W parafii, która jest ogniskiem życia chrześcijańskiego, gdzie konkretyzuje się Kościół dla poszczególnych wyznawców, autentyczność wiary i liturgii przejawia się w funkcji miłości³¹. Przepowiadanie słowa Bożego, sprawowanie liturgii byłoby niewiarygodne, gdyby z nich nie wypływało braterstwo chrześcijańskie. Przez słowo Boże, liturgię, a szczególnie obchód uczyty Pańskiej cała parafia staje się powiązana braterską miłością (zob. KK 26; DK 6). Członkowie parafii obdarzeni różnymi darami i charyzmatami mają dopomagać sobie wzajemnie w niedoli i ucisku. Troska Kościoła o pokój, sprawiedliwość i rozwój narodów musi być także udziałem każdej parafii. Miłość, którą Bóg wyświadcza wspólnocie, domaga się dalszego jej przekazywania ludziom. Cała parafia powinna angażować się, by stać się pełną troski wspólnotą miłości.

Parafia bez funkcji miłości nie da się po prostu pomyśleć. Wyrazem tej miłości jest wzajemna troska członków wspólnoty parafialnej o dobro materialne i duchowe swych braci oraz całej społeczności. Działalność na tym odcinku może mieć charakter spontaniczny i przejściowy albo zorganizowany i długotrwały. Nie ma życia parafialnego bez praktyki czynnej miłości bliźniego, bez akcji charytatywnej w różnych jej postaciach³². Realizacja funkcji miłości stwarza także możliwości rozwijania charyzmatów: gościnności, pocieszania, cierpliwości, budowania innych, służby ofiarnej, umiejętności wysłuchania drugiego człowieka itd. W parafii jest wiele potrzeb. Ta sytuacja domaga się różnorodnych służb parafialnych w ramach funkcji miłości. Parafia nie może zaniedbywać tych służb także z tego powodu, że ich działanie ma charakter wybitnie wspólnototwórczy³³.

Funkcja jednoczenia wiernych z diecezją i Kościołem powszechnym. Wydaje się, że do podstawowych funkcji parafii można także zaliczyć funkcję jednoczenia parafian z diecezją i Kościołem powszechnym. Była ona zawsze wspomniana w teologii pastoralnej. Poprzez wyakcentowanie związku parafii z diecezją i Kościołem powszechnym w dokumentach soborowych funkcja ta osiągnęła nową rangę i swoistą wymowę.

Podstawą jej wyodrębnienia jest teologiczna i organizacyjna zależność i ukierunkowanie na diecezję, a poprzez nią na Kościół powszechny. Parafia bowiem powstaje i rozwija się w Kościele partykularnym jako „komórka diecezji” (DA 10) albo jej „częstka” (DB 30), tworząca się ze zróżnicowania i podziału diecezji. Parafia tylko w diecezji, z którą pozostaje w ścisłym związku, może odnaleźć rację bytu. Diecezja więc stanowi podstawę, na której rozwija się aktywność duszpasterska parafii. To wszystko domaga się od parafii otwarcia na diecezję i na Kościół powszechny. Sobór przypomina, że kształtowanie świadomości wiernych w duchu przynależenia do wspól-

³¹ Zob. A. L. Szafranski. *W poszukiwaniu teologii parafii*. RTK 12:1965 z. 3 s. 33.

³² Zob. Cz. Tomczyk. *Parafia — ludem Bożym*. CzST 8:1980 s. 224.

³³ Zob. Fischer u.a., jw. s. 70-72.

noty ogólnokościelnej i diecezjalnej (DB 30; DA 10) jest stałym zadaniem parafii³⁴. Dokonuje się to głównie dzięki udziałowi parafian w funkcjach Kościoła³⁵.

b) Funkcje uzupełniające parafii

Parafię uważano zawsze nie tylko za część diecezji związanej ściśle z Kościołem powszechnym, ale także za miejsce spotkania, posłannictwa całego Kościoła z wiarą jednostek, rodzin i małych wspólnot. Traktowano ją jako najbardziej wysuniętą placówkę Kościoła w jego zetknięciu ze światem³⁶. Aspekt bezpośredniości parafii i jej związku z miejscem stanowi specyfikę tej wspólnoty. Z tym aspektem parafii związanych jest wiele funkcji, nazywanych tutaj uzupełniającymi³⁷.

Zakres funkcji uzupełniających parafii może się kształtować rozmaicie, w zależności od warunków społeczno-kulturowych, potrzeb parafian oraz roli i znaczenia parafii. Dawniej funkcje uzupełniające podtrzymywały spójność od zewnątrz, stanowiły niejako jej obręcz zewnętrzną. Przyczyniały się one do realizacji celów instytucji³⁸ parafialnej. Funkcje te, jak się wydaje, były w pewnym okresie funkcjami pastoralnymi, bo przygotowując środowisko, pełniły pośrednio misję Kościoła.

W Polsce powojennej — w przeciwieństwie do Kościoła jako całości — parafie tracą funkcje uzupełniające, zacieśniając się do funkcji religijnych. Niektóre z tych funkcji są nadal bardzo potrzebne parafii, ale muszą przejść konieczną odnowę. Ograniczenie funkcji uzupełniających, w nowym kontekście społeczno-kulturowym, nie jest zjawiskiem wyjątkowym i odosobnionym w procesie przemian współczesnych, gdyż dotyczy także rodziny, społeczności wiejskich itd. Procesy te nie mogą być oceniane *a priori* negatywnie. Utrata niektórych funkcji może bowiem oznaczać zmianę i koncentrację na funkcjach istotnych oraz na odnowie funkcji uzupełniających, które są potrzebne w obecnych warunkach. Chodzi bowiem nie o utratę funkcji, co oznaczałoby zawężenie pola oddziaływania parafii, ale o zmianę czy odnowę niektórych z nich, co z kolei prowadziłoby do uaktywnienia innych sfer pracy parafialnej.

Wśród tradycyjnych funkcji uzupełniających można przykładowo wymienić: integracyjną, kontroli, administrowania dobrami materialnymi, misyjną, szerzenia oświaty i kształcenia parafian itd. Niektóre z nich obecnie prawie znikły, inne zostały ograniczone, jeszcze inne potrzebują odpowiedniej odnowy.

³⁴ Tomczyk, jw. s. 225.

³⁵ J. Majka. *Socjologia parafii*. Lublin 1971 s. 54; Tomczyk, jw. s. 225-226.

³⁶ T. Maertens. *Kościół lokalny a zgromadzenie eucharystyczne*. NOK s. 295.

³⁷ Kamiński, jw. s. 118.

³⁸ Tamże.

3. ODNOWA FUNKCJI TRADYCYJNYCH

W nowym kontekście społeczno-kulturowym przemianom uległa pozycja i rola parafii. Parafia traci stopniowo wpływ na część ludzi mieszkających na jej terenie. Spada poczucie przynależności do parafii u wielu ochrzczonych. W wielu krajach Europy Zachodniej parafia staje się miejscem spotkań dla ludzi starych, wolnych od pracy zawodowej. Słyszcy się nawet wypowiedzi o zmierzchu parafii, o wycofaniu się jej z życia społeczno-publicznego. Zarzuca się także, że tradycyjna moralność zbyt mały wywiera wpływ na rozwiązywanie problemów życia osobistego, rodzinnego i zawodowego.

Wszystkie te głosy uwrażliwiają nas na odnowę tradycyjnych funkcji parafii oraz na realizowanie funkcji nowych. Tylko na tej drodze parafia może odkryć szansę wypełnienia w sposób zadowalający swojej misji we współczesnych warunkach.

a) Odnowa funkcji podstawowych

W zakresie funkcji nauczania odnotować trzeba niski poziom uświadczenia religijnego na obecnym etapie rozwoju kulturalnego. Rejestruje się wzrastającą dysproporcję między wykształceniem świeckim oraz ogólnym poziomem kultury a uświadczeniem religijnym. Środki informacji i inicjacji religijnej w parafii pozostawiają wiele do życzenia: trudny jest dostęp do literatury religijnej i czasopism katolickich, słaba jest też troska o stan bibliotek parafialnych. Wśród niektórych katolików są w obiegu stereotypy, że formacja religijna kończy się wraz z I komunią św. dziecka.

Wszystkie te fakty wskazują na pilną potrzebę dyskusji nad możliwościami odnowy funkcji nauczania w parafiach. Chodzi nie tylko o informację o prawdach wiary i faktach z życia Kościoła, ale i o inicjację religijną prowadzącą do przemyśleń i zaangażowania religijnego. U katolików niektórych środowisk parafialnych pojawiają się wątpliwości, a czasem nawet negacja, w zakresie prawd wiary i norm moralnych. Te wątpliwości dotyczą nie tylko treści, ale także sposobu przekazywania wiary. Obecnie należy przekazywać nie tylko to, w co należy wierzyć, ale również dlaczego w to należy wierzyć. Należy więc przemyśleć sposoby nauczania, aby zapewnić przyjęcie wiary w sytuacji wzrostu krytycyzmu i konkurencji „rynku światopoglądowego”. Niezrozumiałą jest brak głoszenia w parafiach dzisiejszych kazań misyjnych. Taka forma nauczania okazuje się koniecznością, gdy zważy się, że w sytuacji Kościoła współczesnego sporo jest ludzi, którzy nie są otwarci na chrześcijaństwo. Nie realizuje się tej formy przepowiadania, gdyż — jak się wydaje — wielu nie wie, jak odezwać się do ludzi dystansujących się. Trudność polega na tym, że nie wiemy, do czego w ludziach dystansujących się od Kościoła i wiary odwoływać się, jak nurtujące tych ludzi problemy poruszać, mimo że ci ludzie są w jakimś miejscu otwarci na orędzie zbawienia, zaniepokojeni o wiele spraw, czują się zagrożeni, w jakiś sposób zakwestionowani. Takie kazanie misyjne przedstawia nie system, ale zda-

rzenie zbawcze, które w swej istocie polega na tym, że Bóg udziela nam siebie w Jezusie Chrystusie. Odnowa funkcji nauczania wymaga, jak się wydaje, oprócz większego dowartościowania przepowiadania misyjnego ukierunkowania nauczania parafialnego na budowanie wspólnot, dowartościowania katechizacji dorosłych, większego zaangażowania laikatu i wychowania do wyboru na „rynku światopoglądowym”

W odnowie funkcji liturgicznej należy podkreślić potrzebę wychowania do uczestniczenia w praktykach religijnych. Powinno chodzić nie tylko o systematyczny w nich udział, ale także o ich jakość i intensywność. Trzeba dowartościować rolę wspólnototwórczą liturgii oraz jej rolę jako szkoły wiary i drogi ewangelizacji parafialnej. Potrzebne jest większe zrozumienie symboli, znaków i gestów religijnych. Pomoże to w ukazaniu wiernym liturgii jako zrozumiałej, autentycznej i jednoczącej wspólnotę. Należy skończyć z rytualizmem, aby wprowadzić przeżywanie wspólnotowe liturgii, wychowujące do wiary i życia chrześcijańskiego³⁹. Wspólnotowy charakter odnowionej liturgii będzie tworzył i podtrzymywał klimat więzi duchowej, a nie tylko socjologicznej w ramach parafii⁴⁰.

Odnowa funkcji miłości wymaga poszerzenia perspektyw tradycyjnej pracy charytatywnej, która od wąsko pojętej pomocy ubogim powinna być poszerzona w kierunku zaspokojenia wszystkich realnych potrzeb istniejących w środowisku parafialnym. Więcej uwagi należy się różnym, nie docenianym dotąd, a przecież dostępnym formom działania społecznego zarówno na płaszczyźnie wyznaniowej, jak i przy pomocy pozawyznaniowych organizmów działalności społecznie użytecznej⁴¹. Odnowa tej funkcji wiąże się także z poszerzeniem podmiotu działania oraz poszukiwaniem bogatszych form działania tak indywidualnego, jak i zespołowego, planowanego, jak i spontanicznego.

W zakresie funkcji budzenia poczucia przynależności do Kościoła należy zwiększyć oddziaływanie w kierunku jednoczenia wiernych z diecezją. Przeprowadzone dotąd badania wykazują, że na tym odcinku wskaźniki poczucia przynależności do diecezji są dużo niższe niż przynależności do Kościoła powszechnego czy Kościoła w Polsce.

b) *Odnowa funkcji uzupełniających*

W wyniku przemian ogólnych dokonały się w parafii przeobrażenia na odcinku realizacji tradycyjnych funkcji uzupełniających. Wydaje się, że przyjmując jako kryterium możliwość realizacji tych funkcji w parafii współczesnej, można podzielić je na trzy grupy. W pierwszej z nich znajdują się te, które w okresie powojennym straciły w ogóle na aktualności. Do drugiej należą funkcje, które istnieją nadal, ale w okresie

³⁹ Tamże.

⁴⁰ B. C y w i ń s k i. *Myśli o polskim duszpasterstwie*. „Znak” 22:1971 nr 204 s. 713.

⁴¹ Tamże.

powojennym doznały znacznego ograniczenia ze względu na przemiany cywilizacyjne i ustrojowe. Do trzeciej grupy zaliczamy te wszystkie, które wprawdzie nadal są aktualne, ale ich przydatność zależy w dużym stopniu od przeprowadzonej odnowy.

Z pierwszej grupy można tytułem przykładu wymienić funkcję organicznego kształcenia (szkoły, kursy przysposabiające do zawodu, przedszkola), rozrywki i wypoczynku (kolonie letnie, różne formy zabaw).

Do drugiej grupy można zaliczyć kontrolę i integrację. Realizacja funkcji kontroli, zwłaszcza w parafii miejskiej, napotyka obecnie na duże trudności. Proboszcz parafii miejskiej nie zna często dokładnie liczby niewierzących, nie ochrzczonych, żyjących bez ślubu katolickiego, a nawet uczęszczających na mszę św. niedzielną i przystępujących do komunii wielkanocnej. Ponadto nie dysponuje on środkami kontroli. Formy kontroli parafialnej są często indywidualizowane przez duszpastery. Na odcinku ich realizacji można odnotować dokonującą się ewolucję od drobniawej i wszechstronnej kontroli społecznej do kontroli o ograniczonym zasięgu. Obecnie, zwłaszcza w parafii wielkowiejskiej, jest ona fragmentaryczna, „rozproszona”, dzielona i wykonywana wspólnie z innymi parafiami i instytucjami religijnymi wyspecjalizowanymi. Istniejący jeszcze mechanizm kontroli wewnątrzparafialnej powinien zmierzać do urobienia wiernych według określonych standardów i umacniać zwartość wewnętrzną parafii⁴². Biorąc pod uwagę postępujące procesy demokracji oraz wyczulenie na godność ludzką, powinno się w miejsce kontroli tradycyjnej większy nacisk kłaść na wychowanie sumienia i przygotowanie wiernych do dokonywania odpowiedniego wyboru wartości.

Parafia utraciła także szansę pełnego wypełniania funkcji integracyjnej, zmierzającej do zharmonizowania i zjednoczenia różnych elementów składających się na całość społeczną. Istnieje wiele czynników dezintegrujących parafię. Najczęściej wymieniana się tu zagubienie religijnego charakteru rodziny i „dwuśrodowiskowość” wielu katolików, prowadzącą do wyobcowania ze środowiska i w konsekwencji do zerwania lub osłabienia kontaktu z parafią, oraz różnego rodzaju antagonizmy. Fakty mówiące o zmniejszeniu się troski ludzi i rodzin o siebie nawzajem, o całość, o poszczególne grupy i jednostki oraz troski wszystkich o instytucję parafialną i należyte jej funkcjonowanie⁴³ świadczą o dezintegracji.

Do trzeciej grupy można zaliczyć funkcję misyjną i funkcję zarządzania dobrami materialnymi. Odnowa funkcji misyjnej związana jest z nowym patrzeniem na misję. Dawniej pojęcie misji miało wydźwięk geograficzny: były misje wśród pogan i były kraje misyjne. Pojęcie „misje” miało wydźwięk charytatywny, była to akcja miłosierdzia na rzecz tych, którzy byli w potrzebie. W parafii tylko jakaś grupa zaj-

⁴² Zob. Mariański. *Kapłan* s. 249-254; F. Houtart. *Socjologia parafii jako zgromadzenia eucharystycznego*. W: *Ludzie — Wiara — Kościół. Analizy socjologiczne*. Warszawa 1966 s. 404.

⁴³ Zob. Majka. *Socjologia parafii* s. 224-225.

mowała się tą sprawą, a reszta była z tego zadowolona. W odnowionej funkcji misyjnej zakres treściowy został mocno poszerzony. W punkcie wyjścia jest socjologiczne pojęcie misji, stwierdzenie, że tereny misyjne są wszędzie, także w parafii. Parafia musi na swoim terenie podjąć akcję ewangelizacyjną. Służą temu grupy nastawione misyjnie. Są to ludzie, którzy uświadomili sobie odpowiedzialność za wszystkich, którzy żyją na terenie parafii. Nie ograniczają się oni do spełniania praktyk religijnych, ale wychodzą naprzeciw tym, którzy już nie odnajdują drogi do Kościoła, stracili kontakt i nie przyjdą samorzutnie.

4. NOWE FUNKCJE PARAFII

Radykalne przekształcenia w strukturze współczesnego życia warunkują głęboko sięgające zmiany w zakresie funkcji i form działania Kościoła i są wezwaniem do rewizji dotychczasowych form oddziaływania duszpasterskiego. Nowa sytuacja społeczno-kulturowa domaga się modyfikacji rozwiązań duszpasterskich i innego rozłożenia akcentów w tej działalności. W procesie przeobrażeń społecznych parafia nie może być bierna, w roli dostosowawczej, ale musi być dynamiczna. Wymaga się od parafii odnowy nie tylko tradycyjnie pełnionych funkcji, ale także wprowadzenia i zaktywizowania funkcji nowych, będących konsekwencją współczesnych potrzeb.

a) *Funkcja rozwijania małych grup religijnych*

Teoretycznie parafia jest podstawową strukturą chrześcijańską, najmniejszą pastoralną jednostką Kościoła i zwyczajnym miejscem wzrostu życia chrześcijańskiego. Obecnie jednak parafia, nawet w środowisku wiejskim, funkcji tej nie spełnia, częściowo ze względu na swe rozmiary, a częściowo na swą strukturę. Jeżeli parafia nie jest wspólnotą, to powinna być wspólnotą wspólnot istniejących na jej terenie. W takiej sytuacji na parafii ciąży obowiązek tworzenia różnego rodzaju wspólnot, które byłyby środowiskiem chrześcijańskim dla poszczególnych chrześcijan. Działanie to wiąże się z jednej strony z zapotrzebowaniem na rozbudowę Kościoła wspólnotowego, a z drugiej — z potrzebą zapewnienia chrześcijaninowi środowiska chrześcijańskiego, w którym będzie mógł realizować wszystkie potrzeby swego życia religijnego. Przekonania, postawa, wartości i wzory zachowań są w dużej mierze formowane przez środowisko i dlatego jednostka potrzebuje chrześcijańskiego otoczenia, jeżeli ma żyć po chrześcijańsku. Czynniki bowiem środowiskowe są bardziej niż instytucjonalne elementami tego wzrostu i dlatego podstawową troską współczesnych parafii powinno być tworzenie takich środowisk, a nie tylko reformowanie instytucji. Zasadą powstawania relacji w instytucji jest praca, a nastawienie jej członków jest funkcyjne (pełnić dobrze funkcje). Natomiast stosunki w środowisku mają charakter personalny. Tutaj ludzie bardziej interesują się sobą jako ludźmi, mniej zwracają uwagę na funkcje, jakie pełnią. Nie oznacza to, że w środowisku nie ma miejsca na pracę,

ale że praca nie jest jedyną podstawą tych relacji. Środowisko oddziałuje silnie dlatego, że jego członkiem zostaje się na podstawie świadomego wyboru. I zwykle im więcej dla członków grupa znaczy, tym więcej wartości grupy stanie się częścią ich życia również poza tym środowiskiem⁴⁴.

To, co powiedziano, wcale nie oznacza, że w chrześcijaństwie, gdzie przynależność do Kościoła jest wynikiem dobrowolnego wyboru, instytucja jest czymś drugorzędym, gdyż zasadniczą rzeczą, która przemienia ludzi, jest wpływ środowiska chrześcijańskiego. Instytucje są jednak efektywne tylko wtedy, gdy tworzą środowiska lub pomagają im powstać, albo gdy są oparte na nich.

Ponieważ coraz mniej chrześcijan znajduje takie środowisko, stąd zadaniem parafii jest wspieranie, pobudzanie inicjatywy i koordynowanie małych grup religijnych. Chodzi o tworzenie wiernym środowisk, w których chrześcijaństwo będzie otwarcie akceptowane i wyrażane, w których chrześcijanin znajdzie wsparcie dla swych potrzeb. Każdy członek parafii ma kontakt z wieloma środowiskami. Chodzi o to, aby przynajmniej jedno z tych środowisk było chrześcijańskie.

Pastoraliści nie pytają, jak wielka jest parafia, ale czy są w niej małe grupy religijne. Stosunek parafii do małych wspólnot powinien opierać się na zasadzie pomocniczości. Wymaga to z jednej strony stworzenia im warunków rozwoju, przyznania większej autonomii, a także pobudzania do aktywności, a z drugiej strony nie ingerowania w ich działalność, o ile wypełniają właściwie swoje zadania. W polskich warunkach jest to kwestia przyszłości, niemniej istnieje potrzeba poszukiwania rozwiązań⁴⁵. Dużą trudnością w tej dziedzinie jest to, że zbyt rzadko myślimy kategoriami środowiska czy wspólnoty chrześcijańskiej, a zbyt często kategoriami instytucji. Problemem jest także brak większych doświadczeń na odcinku wspólnotowym; nie wiemy często ani jak funkcjonują wspólnoty, ani jakie one mają być.

b) Funkcja reewangelizacji

W sytuacji współczesnego społeczeństwa „duszpasterstwo nawróconych”, czyli tych, którzy mniej lub bardziej intensywnie uczestniczą w życiu i wierze Kościoła, musi być uzupełnione „duszpasterstwem nawrócenia”, skierowanym ku tym, którzy pozostają w częściowym dystansie wobec wiary i Kościoła⁴⁶. Potrzeba tego „duszpasterstwa nawrócenia” stanowi podstawę do wyodrębnienia omawianej obecnie funkcji.

Z duszpasterskiego punktu widzenia trzeba zaakceptować każdego chrześcija-

⁴⁴ Clark, jw. s. 8-34.

⁴⁵ Zob. Piwoński, jw. s. 27-35.

⁴⁶ Por. Mariański. *Kościół w społeczeństwie przemysłowym*: P. M. Zulehner. *Einführung in den pastoralen Beruf. Ein Arbeitsbuch*. München 1977 s. 104-106.

nina takim, jakim jest, nawet jeśli on jest tylko chrześcijaninem „świętecznym” i selektywnym, aby pomóc mu uczynić krok naprzód w kierunku pełniejszego chrześcijaństwa. Zakłada to zainteresowanie się pytaniami i problemami „ludzi stojących z dala od Kościoła”. Świat dzisiejszy domaga się od chrześcijan, aby stawali się coraz bardziej chrześcijanami, i to nie na miarę religijności konwencjonalnej, lecz żywo-tych decyzji osobistych.

Wielu ludzi przynależy do Kościoła, bo urodzili się w środowisku katolickim, znaleźli się w Kościele bez decyzji przynależenia do niego. Nie cenią oni niejednokrotnie tej przynależności i dlatego, gdy zjawia się pierwsze trudności, to często dystansują się od Kościoła. Są także tacy, którzy traktują Kościół jako pewnego rodzaju „ojczyznę duchową”: w nim się urodzili i w nim chcą umrzeć. W rzeczywistości wszystkim tym ludziom, a jest ich dziś sporo, brakuje istotnego przeżycia, jakim jest inicjacja chrześcijańska. Zaraz po urodzeniu otrzymali chrzest, potem zgodnie z wymogami tradycji byli u I komunii św. i przyjęli sakrament bierzmowania. Spełniwszy te wymogi, nie nabrali przekonania o potrzebie życia chrześcijańskiego oraz odpowiedzialności za Kościół. Ci ludzie nie dokonali nigdy wyboru, aby być chrześcijanami. Sakramenty inicjacji chrześcijańskiej traktowali jako praktyki, które należy zachować w pewnych okresach życia⁴⁷

Wydaje się, że rozładowania takiej sytuacji należy szukać w funkcji reewangelizacyjnej parafii. Ta reewangelizacja dokonuje się na trzech płaszczyznach, które są też ważnymi elementami wspólnoty chrześcijańskiej. Są to wiara, kult i świadectwo życia. Osobom wymienionym wcześniej potrzebne jest ponowne wprowadzenie w wiarę, liturgię i praktykę życia chrześcijańskiego. Wydaje się, że parafia te funkcje reewangelizacji może spełniać poprzez katechumenat parafialny jako podstawową formę inicjacji chrześcijańskiej. Katechumenat, jako formę opieki roztaczanej nad niedojrzałymi w wierze, należy uznać za stałą funkcję Kościoła i parafii⁴⁸. Trzeba tylko dostosować katechumenat do potrzeb współczesnych. Chodzi tu o pewną adaptację form przy zachowaniu elementów istotnych i niezmiennych.

c) *Funkcja społeczno-humanistyczna*

Funkcja ta związana jest z aktualnymi przemianami społecznymi, a szczególnie z pluralizmem społeczno-kulturowym oraz z potrzebą otwartości parafii na świat i środowisko⁴⁹. Polega ona z jednej strony na inicjowaniu i popieraniu takich działań, które łączą wszystkich parafian niezależnie od przekonań światopoglądowych

⁴⁷ Kamiński, jw. s. 114-115.

⁴⁸ A. Stenzel. *Czasowe i ponadczasowe elementy w historii katechumenatu*. Conc 1-10 (1966/67) s. 60.

⁴⁹ Mazoleni. *Le structure* s. 29-30.

i służą sprawom bardziej ogólnym, a z drugiej strony na otwarciu się parafii na potrzeby i problemy środowiska oraz na dialog. Jak wynika z tego określenia, w ramach tej funkcji można odróżnić zadania społeczne i zadania humanizacyjne.

1. **Zadania społeczne.** Parafia powinna być otwarta na swoje środowisko, w każdym zaś środowisku istnieją problemy, które wymagają rozwiązywania nie tylko przez aktualnych członków parafii, ale także przez wszystkich ludzi dobrej woli. Parafia każda ma takie problemy. Mogą nimi być dziedziny życia zaniedbane przez instytucje społeczne i państwowe, różne formy przemocy i niesprawiedliwości, sprawy rodziny itd. Są to problemy wspólne dla całego środowiska. Ze względu na szerzy charakter tych spraw powinna parafia włączać się w ich rozwiązywanie poprzez dostępne jej organizmy pastoralne. Prowadzić to będzie do dialogu i współpracy, tak bardzo pożądanym obecnie w społeczeństwie polskim. Inicjatywy tego typu i otwartość parafii na środowisko mogą przyczynić się do aktywizacji laikatu parafialnego. Duszpasterze są przeciążeni pracą i nie są w stanie rozwijać szerzej działalności środowiskowej. Do tego potrzebni są apostołowie świeccy zrzeszeni w zespołach apostołskich⁵⁰. W Polsce, gdzie brak jest organizacji religijnych, a wspólnoty i ruchy religijne nie są zbyt upowszechnione, potrzeba aktywizacji apostołkiej laikatu jest szczególnie pilna⁵¹.

2. **Zadania humanizacyjne parafii.** Parafia powinna być otwarta także na problemy współczesnego świata i narodu. Kościół w Polsce pełni tę funkcję poprzez eksponowanie wartości narodowych i ogólnoludzkich, jak: patriotyzm, przywiązanie do Boga i ojczyzny, godność osoby ludzkiej, sprawiedliwość, wolność, solidarność ludzka itp. Wartości te łączą ludzi i stanowią podstawę do dialogu i współpracy ludzi dobrej woli. Parafia może ten program realizować na swoim terenie. Niektórzy pastorałści nawet twierdzą, że parafia musi uwzględniać odgłos problemów i potrzeb ogólnoludzkich i narodowych, jeżeli nie chce się stać gettem religijnym albo ucieczką psychologiczną dla ludzi starych i bez zajęcia. Zawsze jest aktualny problem pomocy potrzebującym, opieki nad chorymi i opuszczonymi, problem sprawiedliwości ludzkiej także na płaszczyźnie parafialnej.

*

Ważne miejsce przypisuje się obecnie takim wartościom, jak: uczestnictwo, współodpowiedzialność i wspólnota. Parafia, która chce swoją działalnością odpowiedzieć na potrzeby współczesne, musi uwzględniać te wartości, które są na wskroś ewangeliczne. W realizacji tego zadania pomoże, jak się wydaje, dowartościowanie

⁵⁰ Zob. W. P l u t a. *Vademecum współpracy ludu Bożego i duszpasterza*. Gorzów Wielkopolski 1974 s. 6-62 (mps).

⁵¹ P i w o w a r s k i. *Problemy duszpasterskie* s. 33-34.

funkcji tradycyjnych oraz realizowanie nowych funkcji parafii. Ich wypełnianie przyczyni się do rozwoju parafii i poszerzy możliwości jej duszpasterskiego oddziaływania.